HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) ק"ל אמגושא, ב) [ר"ה כד: ע"ז יח. מנ: סנהד' סח.], ג) [צ"ל יוחנן], ד) [מוספתא פ"ט ע"ס], ה) [לקמן קנ. קיז: קיח: קכ: קלב. קמנ. [בילה לו.] כתובות ו. בכורות כה. סוכה לג.; ו) [צ"ל דלעלא פי' דלא ניחא ליה דמיפוק נמשה דכל כמה דלית ביה נשמה טפי מלגא לצביה שלצבעו מתעלה יפה ויהא לצבעו יפה וכרש"י כי אם מצלא. ערוך] ז) [צ"ל רבן], ח) בס"ל: מיומת., ט) [ערך אמגושא],

תורה אור השלם

1 כִּי אַתָּה בָא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: דברים יח ט
2 וְהָיָה כְבוֹר וְנָבָל תֹּף וְחָלִיל וְיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם וְאֶת פֹּעַל יְיָ לֹא יַבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ: ישעיהו ה יב
3 וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה: דברים ד ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאני הכא. נ"ב עמ"ס דף קנ:

מוסף רש"י

אבל אתה למד להבין ולהורות. כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבניך לא תעשה כן וכך שזה הוא חק הגויים (דברים יח ט). מודה ר"ש בפסיק רישא ולא ימות. כאומר אתמוך לאם בהמה זו בשבת ואיני יודע שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות כמתמיין תשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כשא ופסקל ונגלגל שלא יתכוין לעשות חרץ, ואע"ג דאיכא דאיכא למיתם דילמא עביד חרץ, מיון דלא מתכוין לכי ואפשר לגרירה בלא חרץ, כי עביד נמי חרץ דהוי מלאכה גמורה לא מיתייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:).

רב נסים גאון

שכן (קרש) [יריעה] שנפל בו דרנא. פי' דרנא תולעת, ובסוף פרק אלו טריפות (חולין דף סז) משכחת ואת נבלתם תשקצו, לרבות את הדרנין של בהמה. רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. קי"ל שהמתעסק לענין שבת פטור, ומשכחת עיקר דילה במסכת כריתות בפרק ספק אכל חלב (דף יט) אמר רב נחמן אמר שמואל [המתעסק] בחלבים ובעריות (בחלבים פטור ובעריות) חייב שכבר נהנה. מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומשכחת לה בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף סב). ובגמרא דהזורק דבני מערבא [הלכה ו] גרסי (הזורק) [המתעסק] בשבת פטור, דיאך עבידא אמר הריני קורר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור. ובגמ' דכל שעה בפסחים (דף לג) גרסי לה אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן שאין מתעסק כמתעסק, שאם נתכוין להגביה את החלוש וחתך המחובר פטור. וכגון זה כל מלאכה שהיא באה חילוף מה שנתכוין העושה אותה מתעסק מיקרי שהרי לא נעשית מחשבתו. אלו לאפוקי מדר' אליעזר דמחייב על תולדה במקום אב. ואשכחנן דברי ר' אליעזר בכריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף סז) אמר ר' עקביא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד מהו, חייב על כל אחת ואחת או חייב אחת על כולן. אמר לי חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר. ואמרו בתלמוד בעי מיניה ולדי מלאכות אי כמלאכות דמיין אי לא, ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין. דאי ר' שמעון הא אמר לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא למצנעיהן. בפירקא דלקמן המוציא יין (דף עו) משכחת להא דר' שמעון.

עין משפט נר מצוה

נד א מ"י. סה הלכה ט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שמ פעיף ו:
נה ב שו"ע יו"ד סימן קעט פעיף יט:
נו ג סמג עשין מז:
נז ד מי"י פ"ג מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שנו פעיף ה:
נח ה מי"י פ"ש מהלכות שבת הלכה ז ופכ"ח הלכה יט:
נט ו מי"י שם פ"ח הלכה ז:
ס ז מי"י פ"ש מהלכות שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שלו פעיף ח:
סא ח ט מי"י פי"ח מהל' שבת הלכה ח:

מוסף תוספות

א. הכא לא בעי למימר הכי. מוס' הרא"ש. ב. מתחלה. מוס' הרא"ש. ג. תימה אמאי נקט צד, הוה ליה למימר הפוצע חלזון פטור ור' יהודה מחייב. מוס' הרא"ש. דבצידה לא פליגי. מי' הר"ן. ד. כי היכי דליצלי צביעיה. מי' הר"ן. ה. בו כסלע בין סנפירין חייב. מוס' הרא"ש. ו. נפתקין דף נ"ב ע"א]. ז. וכיון דגלי קרא בחבורה דמקלקל חייב אע"ג דלאו מלאכת מחשבת הוא ה"ה מתעסק נמי. מוס' הרא"ש. ח. אבל מתעסק דהתם מתכוין הוא אלא שמתעסק בהיתר ועלה בידו דבר איסור והוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ובהא מחייב ר' שמעון בחבורה. אבל בדבר שאינו מתכוין פוטר אף בחבורה. מוס' הרא"ש. ט. וא"ת לענין מתכוין נמי נימא הכי הואיל ומקלקל בחבורה חייב שאין מתכוין נמי חייב כי היכי דאמרינן לענין מתעסק, י"ל [דהוה]. מוס' הרא"ש. י. [ד]פטור דאינו מתכוין לאו משום מלאכת מחשבת הוא. מוס' הרא"ש. יא. כר"ש בדבר שאין מתכוין איכא לספוקי במקלקל הלכתא כמאן, אבל אי אמרינן הלכה. מוס' הרא"ש. יב. [ד]מותר. מוס' הרא"ש. יג. מ"מ. מוס' הרא"ש. יד. אי לא, אבל דלא ניחא ליה שרי. מוס' הרא"ש. טו. שאינו מתכוין ליפותו. מוס' הרא"ש. טז. ואע"ג דפסיק רישיה הוא. מוס' הרא"ש. יז. מאי קאמר מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. מוס' הרא"ש. יח. [דהא] לקמן בריש שמונה שרצים פרש"י דהחובל בהם חייב דכיון שיש להם עור נצבע העור בדם וחייב משום צובע, ולא נהירא האי פירושא דמה צריך הוא לאותה צביעה ומה צביעה שייכא בחובל בחבירו וכו'. מוס' הרא"ש. יט. במקום שחבל בו. ריטב"ש. כ. והשתא קשה בשמעתין מאי קאמר מתעסק הוא אצל נטילת נשמה והלא כל כונתו להוציא את הדם והיינו נטילת נשמה. מוס' הרא"ש. כא. ואההוא דם קאמר דמתעסק הוא. מוס' הרא"ש. כב. תנא. מוס' הרא"ש. כג. ואסקה רב דמשכחת לה שחייב אף משום צובע דניחא ליה דליתווס בית השחיטה דמא, דליחזוה בהדיא שהיא בשר שחוטה דיומא וקפצי למזבניה, ושוחט לעצמו או לצורך הערו לית ליה האי טעמא ומשום נטילת נשמה בלחוד חייב, והיינו שוחט דמתני', כך פירש רבינו תם ז"ל. ריטב"ש.

רבינו חננאל

אמגושתא. פי' בלשון ערבי זמזמה. מגוש בלשון יון מכשף. גירדופי, כופר בעיקר. הצד צבי השוחטו כו'. ת"ר

דרנא. תולעת ומנקב בו נקב קטן ועגול וצריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: **המוסתא חוט של ספירה.** בגד התפור ועומד והיתה החוט מרוך ונתפרדו שתי תחיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטי התפירות נמשכין ומותח את רלאשי החוט להדק ולחבר זו היא תפירתו וחייב: **והלומד דבר אחד מן המגוש.** מין הממשיכו לע"ז אפי' דבר תורה אסור ללמוד ממנו: **והיודע בו'.** הני תלת שמעתתא שמעינהו מר זוטרא מרב כי הדדי וגרסינהו: **אמגושא.** דאמרינן בכל דוכתא רב ושמואל פליגי ביה: **חד אמר חרשי. מכשף: וחד אמר גדופי.** מין האדון בע"ז ומגדף תמיד את השם ומסית אנשים לע"ז: **דאי סלקא דעתך חרשי.** וטעמא משום דכתיב לא ימצא בך וגו' [דברים יח] וקא חשיב מכשף: **והא לביי.** לעיל מייתי לא תלמד לעשות כדי שתעשה: **להבין.** שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה נביא שקר לפניך שתבין שהוא מכשף: **הספייס.** הגדופי הוא הלכך כל דבריו דברי ע"ז[ח] והסתלק מעליו שלא ישיאך: **לעיני העמים.** שחכמה הייכרת היא שמראה להם סימן לדבריו בהילוך החמה והמזלות שמעידין כדבריו שאומר שנה זו גשומה והיא כן שנה זו שחונה והיא כן שכל העיתים לפי מהלך החמה במזלותיה ומולדותיה במזל תלוי הכל לפי השעה המתחלת לשמש בכניסת החמה למזל: **הפולעו.** דוחקו בידיו שלא דמו: **אינו חייב אלא אחת.** משום לידה אבל אפליגה ליכא חיוב: **בגלל דישה.** שמפרק דמו הימנו כמפרק תבואה מקשין אלה: **מתעסק הוא אצל נטילת נשמה.** כלומר לגבי נטילת נשמה הוי מתעסק בדבר אחר ולא הויא מלאכת מחשבת שאינו מתכוין שימות: **טפי ניחא ליה.** שדם המי טוב מדם המת וכיון דכל עצמו מתכוין וטורח לשומרו שלא ימות בידו אפי' מת אין כאן אלא מתעסק וכי מודה ר' שמעון במידי דלא איכפת ליה אי מיתרמי ומיהו איכווני לא מיכוין: **דליליל ליצביעה** גרסינן. שתהא מראית לצבעו לגולה: **שוחט משום מאי מיחייב.** שחיטה במלאכת המשכן היכא ומאי עבידתא אי מעורות אילים מאדמים למה לי בהו שחיטה בחניקה נמי סגי: משום

שכן יריעה שנפל בה דרנא בו'. תימה לר"י דבריש האורג (קה.) אמרי' קורע על מנת לתפור שתי תפירות היכי משכחת לה ומשני דעבידא כיסתא ואומר ר"א[א] דבמשכן היו אומנים ביותר והיו נזהריס[ב] שלא היו עושים כיסתא והתם לא קאמר שנפל בה דרנא דנקט דשכיח טפי ועוד להתם בעי לאשכוחי קורע על מנת לתפור שתי תפירות ומו לא ויריעה שנפל בה דרנא צריך לקורעה מתחלתה ועד סופה ויש בה כמה תפירות ואע"ג דהשתא לא משכח' במשכן על מנת לתפור שתי תפירות ומו לא סברא הוא דבשתי תפירות הוי דבר חשוב: **אמגושא.** פי' בערוך[ט] דפליגי בהא דאמר רב פפא בגלו מגלחין (מו"ק יח.) פרעה אמגושי היה דכתיב הנה יולא המימה חד אמר לעשות כשפים היה יולא וחד אמר גדופי שהיה עושה עצמו ע"ז שהיה אומר לי יאורי ואני עשיתני ואין נראה לר"י דפליגי רב ושמואל במאי דאמר רב פפא אלא פליגי באמגושא שנזכר בשום מקום במשנה או בברייתא: **הצד חלזון.** [ג]למאן דמוקי לה בשפצעו חי אתי שפיר הא דנקט הצד חלזון דדרך לפוצעו מיד אחר לידה כל זמן שהוא חי[ד] וקמ"ל דאע"פ שפצעו חי לא מיחייב משום נטילת נשמה ואפילו למאן דמוקי לה כשפצעו מת קמ"ל דלא מיחייב בלידה שלו משום נטילת נשמה דאף על גב דאמרי' בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז:) השולה דג מן היס כיון שיבש בו[ה] כו' הכא שמא חלזון דרכו לפרכם ולקרב מיתתו וא"ע דבירושלמי[ו] משמע דלא חלזון לא מיחייב משום לידה: **וליחייב** נמי משום נטילת נשמה.

ואפי' לרבי יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור פריך שפיר דהיכא דאיכא תקון קלת חייב כדאמרי' בשפחים (דף עג.) בסוף אלו דבריס והכא נמי במה שממיתו יש תקון קלת שאינו מפרכם לכאן ולכאן ונוח ליטול ממנו הדם ומאי דמסיק דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה אתי שפיר נמי לרבי יהודה דהשתא ליכא תיקון כלל ומיהו שמעתין אתיא אפי' לר"ש דמחייב מקלקל בחבורה מדמשני מתעסק הוא אצל נטילת נשמה ולא קאמר מקלקל הוא: **מתעסק הוא אצל נטילת נשמה.** מאי מתעסק לאו דוקא דהא מתעסק בחבורה חייב לר"ש דאמר בס"פ שפק אכל (כריתות יט:) הנה לתיונקות הוא ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב וטעמא כדיליף בהאורג (לקמן קו.) מדאיצטריך למישרי מילה מכלל דמקלקל בחבורה חייב ולא חיישינן למלאכת מחשבת דמקלקל דעלמא לא מיפטר אלא משום מלאכת מחשבת כדאמר בפרק המנקין (דף יב:)[ז] ומתעסק הכא היינו דבר שאין מתכוין כיון דאין מתכוין כלל למלאכה מותר אפי' בחבורה[ח] אע"פ דלא בעי מלאכת מחשבת[ט] כמו כל איסורים שבתורה דלא שייך בהו מלאכת מחשבת ושרו אין מתכוין[י] כדאמר מוכרי כסות מוכרין בדרכן ובגנב אלא יתכוין בחמה מפני החמה כו' (כלאים פ"ט משנה ה) וכן מוכח בפ"ק דכתובות (ד' ה:) דאמר אמ"ל דס חבורי מיחבר לדס הוא צריך או להנאת עצמו הוא צריך ואמ"ל להנאת עצמו הוא צריך הלכה כרבי יהודה או הלכה[יא] כר"ש פירוש[יב] בדבר שאין מתכוין ואמ"ל הלכה כר' יהודה בדבר שאין מתכוין במקלקל הלכה כמאן דאמר דאמר הלכה כר"ש בדבר שאין מתכוין תו ליכא לספוקי במקלקל דאפי' מקלקל בחבורה חייב[יג] כיון דאין מתכוין מותר:

טפי ניחא ליה כי היכי דליציל ציבעי'. פי' אע"ג דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש הכא מיפטר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפי' במקלקל פטור ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאמר בפרק המנקין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכי מודה ר"ש בפסיק רישיה ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי דהוי צריכה לגופה אבל במידי דלא איכפת ליה לא מודה ורש"י פי' דהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו במאי דלא איכפת ליה אי מתרמי[יד] ולישתא דהא מזדל זדרין באורעא דחבריה[טו] פטור ר"ש כפ' הבונה (לקמן קנ.)[טז] והתם לא איכפת ליה אי מתרמי אלא כדפי' ותימה דבפס"ק דחגיגה (דף י:) משמע דהא דפטור ר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היינו משום דבעי מלאכת מחשבת וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה: **כי היכי דליציל ציבעיה.** קשה לר"י[יז] דמ"מ על נטילת הדם ליחייב משום נטילת נשמה[יח] דגרסה כלשון אחר אפי' בקונטר' בריש שמונה שרצים (לקמן קז.) דחובל בהן חייב משום דהוי תולדה דשוחט וחייב משום נטילת נשמה ונטילת הדם היינו נטילת נשמה[יט] דכתיב כי הדם הוא הנפש ולכך ח' שרצים שיש להם עור חייב בנגרר הדם אע"פ שלא יצא דכיון שנגרר קופו לצאת אלא שעתה העור מעכבו ושאר שרצים שאין להם עור אינו חייב עד שיצא מהם דם אבל בנגרר הדם ולא יצא לא מיחייב דכיון שלא יצא קופו לחזור לאם היה קופו לצאת היה יוצא מיד שאין העור מעכבו[כ] והשיב לו ר"מ דדם חלזון הרחוי לצביעה מיפקד פקיד ולא מיחייב על אותו הדם משום נטילת נשמה ועל דם אחר היוצא עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא ליה כי היכי דליליל ציבעיה[כא] אבל אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחליש אותו דבר שחובל בו דגבי דם בתולים מה צריך לחלישות האשה וגבי מילה מה צריך לחלישות התינוק אלא לנטילת הדם קרי נטילת נשמה כדפי': **שוחט משום מאי מיחייב.** לאו אשוחט דמתני' קאי דההוא פשיטא דלא הוי[כב] אלא משום נטילת נשמה דלומר תנן בהדיא במתני' אלא אשוחט דעלמא קאי[כג]: אין

שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב [א]**המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת** [ב]**והלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה והיודע לחשב תקופות ומזלות ואינו חושב אסור לספר הימנו** [ג]**מגושתא רב ושמואל חד אמר חרשי וחד אמר גדופי תסתיים דרב דאמר גדופי דאמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב הלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה דאי ס"ד חרשי הכתיב** [ד]**לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות תסתיים אר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכתוב אומר** [ה]**ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו א"ר שמואל בר נחמני א"ר** [ו]**יוחנן** [ז]**מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות שנאמר** [ח]**ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות:** [ט]**הצד צבי וכו': ת"ר** [י]**הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת רבי יהודה אומר חייב שתים שהיה ר' יהודה אומר** [יא]**פציעה בכלל דישה אמרו לו אין פציעה בכלל דישה אמר רבא מ"ט דרבנן קסברי** [יב]**אין דישה אלא לגדולי קרקע וליחייב נמי משום נטילת נשמה אמר רבי יוחנן שפצעו מת רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה והא אביי ורבא דאמרי תרוויהו** [יג]**מודה** [יד]**ר"ש בפסיק רישא ולא ימות** [טו] **שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי** [טז]**דליציל ציבעיה:** [יז]**והשוחטו: שוחט משום מאי חייב רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום** [יח]**נטילת נשמה משום**

עין משפט נר מצוה

הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת, ר' יהודה אומר חייב שתים, פציעה בכלל דישה. ורבנן סברי אין דישה אלא בגידולי קרקע. ואקשינן לרבנן ליחייב משום צידה ומשום נטילת נשמה. ופריק ר' יוחנן שפצעו מת. רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי, מתעסק אצל נטילת נשמה, וקי"ל המתעסק [בחלבים ובעריות] חייב משום דנהנה, המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, דלא קא ניחא לנטילת נשמה, דניחא ליה דנהרו חי כי היכי דליצלא ציבעיה, דכל כמה דהוא חי מצלח ציבעיה. **שוחט משום מאי מחייב, רב אמר משום צובע.**